
Željka Čorak

Radovanov portal

Što je bilo daleko, došlo je blizu: preplavljuje nas i otplavljuje. Struja vremena odnijela je Radovana Ivančevića: i gledamo se nijemo, falimo mi sami.

Nakon smrti profesora Preloga Radovan Ivančević bio je središnja osoba povijesti umjetnosti u Hrvatskoj. To središnje mjesto ne stječe se brojem znanstvenih radova, citiranošću u odgovarajućim časopisima, prilježnošću u fusnotama. Tako sve to ima svoju težinu, i iako je on sam u tom smislu prevršio životne norme. Taj se položaj stječe traženjem mjesta za struku u životu, radom na značenju struke za sudbinu zajednice. Povijest umjetnosti u Hrvatskoj ima, gledano i iz europske perspektive, dugu i časnu tradiciju. Ali nikada kao sada ona se nije nalazila na tako trusnom tlu rasprodaje baštine i u tako teškom vremenu trgovanja identitetom. Radovan Ivančević, nezavisan od ideologijama i režimima, član virtualne stranke nezavisnih intelektualaca koju je izmislio i sažeo u kratici SNI, bi je baštinik par excellence. Jer kao da je o sebi govorio kad je napisao: "Ne pripada nam kulturna baština samo time što smo se slučajno na ovom tlu zatekli ili ovdje rodili: i prošlost se mora rekreirati u duhu da bi nam zaslužen pripala. Stvaralaštvo naših predaka pripada nam samo toliko koliko smo ga istraživanjem i interpretacijom duhovno posvojili."

Radovan Ivančević bio je veliki čitač znakova, neverbalnih pisama. Povlastica je povijesti umjetnosti da tako stvara meritorne društvene dijagnostičare. Bio je tražitelj istine djela, koja se nalazi u odnosu strukture i prizora. Povlaštena mu je tema bila *consecutio temporum* ili slaganje vremena, to jest prepoznavanje suvremenosti u prošlom i potencijala svezremenosti u sadašnjem. Usklađivanje u prostoru, i u duhu, nije vidio u formalnim i stilskim analogijama ili u lakim kontrastima, nego u dijalogu kakvoće. Zahtijevao je krajnje proširenje polja usporedbi, jer ne manje od svijeta mora biti naše dvorište. Dehijerarhizirao je motive proučavanja, vrednujući znakovitost "malih stvari". Bila mu je svojstvena briljantna britkost refleksa i formulacija. Umjesto patetike i akademske suhoće zračio je onim najrjeđim, humorom i lakoćom. Obračao se mnogima, koristeći i preoblikujući nove medije. Tako je jedna od njegovih zadaća bila podizanje kriterija. Onome što bi prepoznao kao vrijednost bio je odan i lojalan do kraja. Bio je spreman na visoke cijene ozljeda i opraštanja. Pripadao je, među zadnjima, svijetu u kojemu se nije prešućivalo tuđe dobro niti zatomljivalo divljenje, u kojemu su se poštovali i pamtili prethodnici i učitelji, u kojemu je konkurencija vrlina bila jača od one za poziciju i probitak. Izbornu mu je doba možda bilo

ono što ga je Flaubert očitao između starih bogova i novoga boga, kad je postojao samo čovjek: Hadrijanovo doba. Ljudsku mjeru tražio je u svemu, zalažući u toj potrazi jedinstvo života i profesije (tj. noga što se ispovijeda). Smatrao je da je pojedinac svojim životom odgovoran za moral zajednice kojoj pripada, jer se svaki prosjek izračunava iz pojedinačnih visina: afirmirao je princip podmetanja vlastitih leđa, kao u slučaju mostarskog mosta, ne razmjenjujući krivnje, ulažući, bez odgode i bez čekanja tuđih gesta, u univerzalno doba.

Imao je za to svako pokriće. Volio je Hrvatsku kao malo tko, ali kao ogledni uzorak povjerenih nam vrijednosti. Borio se za prisutnost hrvatske baštine u dvjema daljinama: u našoj svijesti i u svijetu. Prvi je nakon Kukuljevića napisao sinteznu povijest hrvatske umjetnosti. Neopisivom energijom u ostvarivanju vlastitih projekata, ponekad vlastitih protesta, do zadnjega je časa ispravljao prešućivanje hrvatske komponente u kulturi globusa. Njegov nedavni dodatak velikoj Jansonovoj povijesti umjetnosti svijeta tome je gotovo bolan dokaz.

U tome dodatku nalazi se dvostruki Radovan portal. Jedan je onaj trogirskoga majstora koji u luneti katedrale, kako svijetu pokazuje Radovan Ivančević, nije u ime spasa prijetio strašnim sudom; nego je isklesao prizor rođenja, radost i nadu novoga

života. Ta radost drugi je Radovanov, Ivančevićev portal. Radovan Ivančević bio je mlad, bio je spreman zanjati se i zanositi do kraja života. Vjerovao je u snagu pojedinca, u moć i smisao geste, u združivanje dobrih energija. Portal nam je ostavio trajno otvorenim, otišavši samo nekamo i smjeru i u smislu zvonika.

Radovane dragi, kad si pisao nekrolog Stjepanu Planiću, rekao si da je žalost nedolična, upućujući od tijela na djelo. Iz tvoga djela spoznavat ćemo se u svome najboljem, bit ćemo svoja nepodmitljiva mjera. Neka ti bude dobro u našim dušama. Radovane, lak ti bio zrak.